

in nikdar nikoli mi ni še noben zbolil ali poginil za pasjo bolezen; pasja bolezen je ravno tako, kakor so kozé, bolezen mladosti“. — Mož jo je dobro zadel.

Zdraviteljske pisma od kolere.

1. pismo.

„Ker se tam pa tam kolera prikazuje, bi utegnili dobro biti, da nam od te bolezni kaj poveste in nas podučite, kako naj se ravnamo, da ne bomo zboleli, in kaj naj počnemo, ako kterege naših bolezni prime“ — tako nam piše neki prijatelj iz Notrajskega blizo Tersta, kjer je že marsikterega vzela ta bolezen in se čedalje bolj razširja po svetu.

Radi spolnujemo to željo, in prav po domače bomo povedali vse, kar je o tem vsakemu vediti potreba, kteremu je zdravje in življenje ljubo.

Kolera je sicer huda bolezen, pa še huji je strah pred njo; in ravno strah je vergel že dosti ljudi v žrelo nemili ptujki. Kolera se večidel začneja z drisko (laksiranjem). Da pa ima strah že sam po sebi to lastnost, da človeka tako imenovana „hitra“ prime, vsak dobro vé, ki se je že kadaj zlo vstrašil ali se kaj posebnega bal.

Niso tedaj prazne besede, ako zdravniki ob koleri pred vsim priporočamo: „Nikar se ne strašite in ne bojte preveč!“ Kdor se kolere preveč boji, jo z boječnostjo že kliče k sebi. Le toliko naj se je vsak boji, da pametno živi.

„S čim pa si zamorem strah pregnati?“ — nas bo marsikter vprašal — „saj bi se rad ne bal, če bi le mogel“.

Nepotrební strah si prežene človek z zaupanjem na milost Božjo in pa na pamet svojo. V Njegovih rokah smo vsi; Njemu se izročimo, potem pa ravnajmo po pameti, da tako živimo, da se v jedi in pijači ne pregrešimo, ne prehladimo in ne togotimo. Ni treba in tudi ni dobro, da bi človek, če sicer zmerno živi, premenil svoje navadno življenje zavolj kolere; naj živi kakor je poprej zmerno živel; le ogibuje naj se kar more jedlom ali pijači, od kterih vé, da mu že sicer ne služijo kaj posebno.

Če človek tako živi, da se ne pregreši o tem ali unem, se mu ni nič bati, ker kolera ni kakor turška kuga, ktero človek, ako še tako skerbno živi, naleze od človeka, ako ž njim ali z drugimi okuženimi stvarmi v dotiko pride. Res je sicer, da kolere še popolnoma ne poznamo, vendar marsikaj smo zasledili že o njenih lastnostih, in to je zdaj gotovo, da se ne more šteti med posebno nalezljive bolezni, ker ravno tisti ljudje, ki imajo noč in dan z bolniki naj več opraviti, zdravniki in duhovni, ne merjé bolj pogostoma kakor drugi, ki nikoli ne pridejo k bolniku. S tem pa nočemo reči, da bi se prav nikoli ne našla kolera; zakaj bi se ona ne našla, če se že včasih navadna griža in mnoge druge navadne bolezni nalezejo, ako so zdravi z bolniki v tesnih soparčnih sobah natlačeni, in sapa, pot in druge bolne ognjuske njih sopejo.

Kužnina kolere tako rekoč bolj v podnebnem zraku (vremenu) tiči, kar se iz tega čuti, da ob tacihi časih, kadar v kakošnjem kraju kolera ljudi mori, tudi večina družih toži, da jim po trebuhu krulji, da jih rado na mehko žene itd.

Ni pa čuda, ako ob veliki vročini poleti ljudje za koleró merjé kar svet stoji in bojo merli, dokler bo svet stal. Poten človek se desetkrat na dan in ponoči lahko prehladi, če na hladno sapa pride ali merzlo vodo pije; sicer pa je tudi nezrelo sadje eden naj poglavitnejših vzrokov. Če vidiš, kako otroci in odraseni v neumnosti svoji žró nezrelo sadje, in ker človeka po prosti kislini še bolj žeja, na-nj vodo pijó — ali se je čuditi, da med takimi neusmiljeno kosi smertna kosa? In zavolj tacihi se pa prestrašijo potem drugi, ki se ne pregrešijo o nobeni taki stvari, kadar se hrup zažene, da tam pa tam je umerlo toliko in toliko

ljudí, se pa ne pové in ne zvé: zakaj? Ali je pa čuda, da take zgrabi? Ali se imajo pa zavoljo tacihi drugi kolere bati, ki pametno in zmerno živé? Gotovo da ne!

Ker bo našim bravcem gotovo po volji zvediti: kaj tudi drugi zdravniki in sicer naj imenitnejši ob koleri ljudém svetujejo, jim bomo v tem 1. pismu povedali, kaj je lani na Dunaji, ko je kolera zlo huda bila, slavni profesor zdravilstva, dr. Oppolzer, priporočal.

Naj bolja pripomoč — pravi slavni profesor — se ubraniti vsake bolezni, tedaj tudi kolere, je, da človek pametno živi.

Ljudje, ki zmerno živé, naj svojega živeža in življenja sploh tudi ob koleri ne spremené; to bi bolj nevarno kakor dobro bilo.

Navadni živež: mleko, juha (župa), kava (kofè), čokolada, mesne jedi (le mastne in suhe ne), močnate jedila, zrelo in sladko sadje, posebno kuhano, niso celó nič škodljive, če le človek že od popred vé, da mu ne napravljajo driske.

Pustite tedaj revnim ljudém njih fižol in lečo, posebno če so te jedila prav mehko na vodi kakor sok (župa) skuhané in brez lupin. Tudi krompir ni škodljiv. Vendar naj se vse zmerno jé, posebno na večer.

Nekteri so vodo dolžili, da napravlja kolero, — to pa ni res, in človek, ki je bil prej vode vaje, ob koleri pa ol (pir) in vino pije, čeravno ju prej ni bil vaje, ne stori prav, da vodo opusti. Kdor je bil pa ola ali vina vaje, naj ga pije zmerno tudi ob koleri; le ola se je bolj varovati, če ni prav dober, premlad ali prestar. Kdor pa pijančva ob koleri, ji ne bo pet odnesel, zakaj po skušnjah vsih dežel je gotovo, da po pijancih kolera naj raji sega, in da marsikdo, ki se je le enkrat vpijanil, ga je kolera zgrabila in spravila pod zemljo.

Čedne naj bojo stanovanja, čedna obleka, v izbah pa čist zrak, — zato je potrebno, stanovanja večkrat vetríti. Posebno na stranišča (sekrete), po kterih se bolezen rada zanaša, je treba skerbno paziti, da se zmiraj odpravlja smrad iz njih, kar se naj bolje stori s tako imenovanim klorovim apnom (Chlorkalk), ktero se z vodo zmeša in v sekret vlije ali pa v skledici v sekreti stati pusti. Na sekrete je posebno treba ljudem pazljivim biti, ker skušnje so učile na Dunaji in tudi drugod, da so ljudje kolero našli, ako so na tak sekret hodili, kjer se je kak za kolero bolan človek ocedal.

Presilnega dela s telesom ali duhom se je treba ob koleri varovati, ker prenapete žile oslabé in se jih raje kolera prime; ponočno klatenje in vsako drugo rogoviljenje je nevarno.

Nespametno je, se zapirati v izbo, bati se prostega zraka ali bolnikov, če nas dolžnost k njim kliče; saj zdravnikov, duhovnov in strežnikov, čeravno so imeli noč in dan z bolnimi opraviti, ni nikoli več pomerlo kakor tacihi, ki niso nikoli pri nobeni koleri bili.

Ljudje, ktere sicer rada driska prime, naj nosijo na nagem pas okoli trebuha iz flanele ali volne, ali pa svilno (židano) ruto okoli trebuha opasano. Noge in trebuh si prehladiti, je škodljivo, posebno ženskimi.

Sploh naj se ogibuje človek ob koleri vsemu temu, kar mu je že tudi drugekrat drisko napravljalo.

Pervo in prvo je, da ljudje takrat, kadar se je v njih kraju kolera prikazala, skerbno pazijo na drisko, ker z drisko se večidel začneja kolera, — vendar pa ni treba, da človek, kteremu je nekoliko po trebuhu kruljiti začelo, ga šiplje in enmalo na mehko žene, bi že mislil, da ima kolero. Sto in sto ljudi zadene kaj tacega ob koleri, pa vendar se jih ne prime kolera. Le zanemariti se ne smé kaj tacega. V tacihi okoljinih, če je človeka že nekterikrat driska napadla, naj gré v posteljo naj si dá napraviti kamiljčnega, melisnega metnega ali lipovega čaja (tēja) in naj gorkega po malem vsake dvé uri pije, na trebuh naj pa poklada sogrete

rene ali gorke rute, naj nič ne vživa, kakor enmalo čiste ali še bolj prežgane juhe (župe) — in naj pošlje po zdravnika, pa naj se nikar ne boji, ako bi ne utegnil koj priti; saj je bolnik poglavitno reč že sam storil, ako je to storil, kar smo mu ravno svetovali in da ni driske celó nič zamenjaril.

V drugem pismu bomo povedali, kaj priporoča slavní zdravnik dr. Pfeuffer v Munakovem, da bodo bravci naši vse zvedili, kar jim je o koleri vediti potrebno.

Kratkočasno berilo.

Dolžnišnica.

(Dalje.)

Verli lavočnik je v tem do dolžnišnice prikorakal. Čuvaj, ki svoje ljudi že pozna, mu brez dolzega odlašanja odpre zaklenjene vrata, ter za poplačo rahel kolač prejme. Štacunarček in njega služabnika pa stopijo v tako imenovano zbornico, dolgo, golo dvorano, v kateri soparna sapa veje in medla svitloba prostore razsvetluje. Naš ljubi lavočnik vstopivši se oberne najpoprej proti „obrazu“ (svetniku), pokriža in trikrat pokloni; potem se ozre in pregleda število revežev, ki so ali po vlastnem zadolženji ali po nesreči semkaj prišli. Kolika mnogoverstnost na obrazih, kolika različnost v obnašanji, v slednjem pogledu, slednjem gibljeji teh nesrečnikov se mu takaj predočuje! V tópem obličji tega mladenca le, ki vstopivše s hrohotom pozdravlja, glej! nikakega dušnega povzdviženja, nikake svitlobe — le začenenje bebsti! Oni mož-le zabuhlega obraza, rudečega nosa in suhih ustnic, ki vedno Tantalove bolečine terpi — ni li popolnoma podoba zanikernosti? Al uni revček-le, vpadenih lic in bledega obraza, ki samši v kotu tiči — more biti, da je oženjen, da ga število ljubih otročičev očeta kliče; stradati jim je brez njega in hrepenjenje po njih mu je celo dušo prevzelo! Ah ne, ni tako! ubozega reveža je še huja puščica osode zadela. Ženico je že davno zagrebel; ostal mu je le sin, kterege je ljubil ko punčico svojega očesa, kterege si je podpora in veselje svoje starosti mislil. Njegovo srečo ukoreniti vse je žertvoval, celo svoje premoženje razdal. In ugodilo se mu je, sin je obogatel, imenitno se oženil, ter zdaj možuje in kupčuje, da je kaj. Al sreča je njegovo serce izpridila; sramovati se je jel proste očetove šege, njegovega staropravega mišljenja in ravnanja, ter mu vso podporo utegnil. Tedaj so upniki pritislili, ter starčika zarad dolgov, ki jih je za sina storil, v dolžnišnico odpeljali. In nehvaležno dete je to gledalo — in zinilo ni!

Napolnjene jerbaze ugledati užgó se oči ubozih jetnikov radosti; obrazi se zjasné; danes ni praznik, torej niso ničesa pričakovali; toliko dražji jim je torej podar milosti. K lavočniku je ogleda pristopil, ter mu imena tistih povedal, ki opoldne od svojcev ali prijatlov hrano dobivajo. Toda usmiljeni tudi njih ne pozabi, da se jim ravno manjši del odloči. Vsaki dar, ki ga prosti sin natore nesrečniku podá, letá s prijaznim nasmehljem ali pobožnim izrekom sprejame. In dobrotnik, razdelivši vse blago do zadnje drobtinčice, prikloni se naposled (kako milo in lepo) vsim zbranim še globoko in spodobno, ko da bi bili njegovi kupovavci; prosi jih za odpusčenje zavoljo male podaritve, ter jim vošči, da bi jim „sol in kruh“ dobro teknila. Potem se pobožno pokriža, trikrat se „obrazu“ za durmi pokloni ter zadovoljen odide.

Onega bogatega „lesovščika“ (kupčevavca z lesom) pa od danes zanaprej deda kličejo; narodil se mu je čverst vnuk, in to je važnejša, imenitnejša prigodba ko omožitva hčere. Vzame ključek, ki ga vedno na vervici pri sebi nosi, stopi ž njim k stari omari pred obrazom sv. Miklavža ter vzame iz nje 1000 rubljev v bankovcih. Natanko preštevši jih razgerne po mizi rekoč: „To ti bo za uboge jetnike v dolžnišnici“. Tedaj se prime za brado, namuzne

se, ter do duše prijazno reče: „Ana Ivanovna, ženica, dušica moja — dedica, nimaš ničesa dodati?“ Verla mamica zarudi v lice, ko pred 40 leti; ročneje kolovrat zavrtí, pa ni nič odgovorila. In mož se še bolj prijazno nasmehe in rahleje besedo ponoví. Tedaj kviško vzskoči ženica, pustí kolovrat, novega deda izpod iskrih oči pogleda in derkne v kuhinjo. Ondi vzdvigne kamen iz ognjišča, ter staro nogovico iz luknje privleče; v nji je rokovičica shranjena, in v rokovičici papirček. Varno ga razvivši potegne iz njega dva bankovca po 25 rubljev ter ju k onim 1000 na mizo položi. „Ne več?“ začudi se verli starček. „Moj soprug, Sergij Feodorovič“, zaverne očitovaje ženica, je lakomnež, skopuh, ki mi slehernó „kopejko“ (krajcar) zarajta; sicer bi se bilo pač več nabralo“. Nato gospodar umolkne, oberne se k starjemu sinu ter ga vpraša: „Kako je z nama?“ — Tudi ta pritrese svojo betvico, in tako po versti tudi ostali bratje in sestrice. Celó novorojenček mora od tega, kar mu je boter v zibelko vtaknil, nekoličkaj odstopiti, „da svoje življenje z blagim delom prične, in da se mu bode kedaj dobro godilo na zemlji“.

Tako se je okoli 1100 rubljev ali kaj malega čez nabralo. „Ti bo pač dovelj za 3000 rubljev, pravi naš lesovščik, pobere bankovce ter se vpoti z njimi v dolžnišnico.“ (Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 9. julija. Žetev se je dosti dobro obnesla. Horvaški pridelk je sicer premajhen, da bi se moglo reči, da se po njem za dalje časa žitna cena ravná; nekaj časa pa vendar dežela izhaja z domačim pridelkom in to stori, da domači ljudje ta čas ne hodijo k nam po žito in ga tedaj tudi ne podražujejo. Žitna cena v Sisku se ravná prav za prav po banaškem pridelku; v Banatu veljá vagán nove pšenice 6 fl. do 6 fl. in pol. Po slivovicu kupci zlo poprašujejo, ker se za češplje (slive) ne kaže kaj posebno dobra letina. Iz Karlovca smo zvedli, da se je ječmena precej pridelalo. Cena pšenice je od 4 fl. 50 kr. do 6 fl. 20 krajc., kakoršno je blago, — koruze 3 fl. 20 do 24 kr., prosa 2 fl. do 2 fl. 50 kr., pa ni kupca.

V Terstu 16. julija. Obiskala nas je nemila kolera. Zbolelo jih je naj več od 1. junija sem 14. dan t. m. namreč 70, umerlo 28; včeraj jih je zbolelo le 66; danes smemo upati, da jih bode še manj, in nadjamo se, da kmalo kmalo vernilo se bode zopet ljubo zdravje. Prevelik strah je odgnal mnogo Teržacánov iz Tersta, ki bežali so posebno v Gorico pa tudi proti Ljubljani in drugam. Vzela nam je 10. dan t. m. kolera tudi marljivega učitelja slovensčine na tukajšni gimnazii gosp. Legiša. Njegovi učenci, akoravno jim je bilo na voljo dano, zbrali vendar so se vsi k njegovemu pogrebu in mu tako zadnjo čast skazali v zahvalo truda, ki ga je imel z njimi. Ko sem tri dni pred njegovo smertjo ž njim govoril, in mi je tožil, da je bolehen, mi je naročil tudi, da naj „Novicam“ naznamim, da so njegovi učenci prav marljivi, in to ne samo rojeni Slovenci, temuč tudi Talijani, kterih se je nekoliko naučilo slovensčine tako, da predstavljajo slovenske knjige brez spodtikleja. Ljubo mi je toraj, da zamorem to pohvalo očitno naznanjati.

Letina obeta v naši okolici obilen pridelk; kakošna pa bo z vinom, se ne prederznem prerokovati. Sicer so se ozdravile terte nekoliko, ali vendar se plesnoba že kaže, čeravno ne še hudo. Če hujega ne bo, bomo imeli še precej vina; bojimo se vendar, da bi se ne pohujšala tertna bolezen pozneje, kakor se je zgodilo lansko leto. Povedati pa moram tudi, da limasta voda tudi pri nas prav dobro pomaga.

Obertnikom in posebno krojačem (žnidarjem) moram še to novico povedati, da imamo v Terstu že kake tri mesece krojaško mašino, ktera neizrečeno hitro in kaj lepo šiva vsakosortne oblačila.